

Η γλωσσική ικανότητα των μαθητών των Γενικών και Επαγγελματικών Λυκείων

Ράπη Μαρία, Δρ. Παιδαγωγικής, Προϊσταμένη Επιστημονικής & Παιδαγωγικής
Καθοδήγησης Β/θμιας Εκπαίδευσης Ηπείρου
Κατσάνου Μαρία, Φιλολόγος, Διοικητική Υπάλληλος

1.Εισαγωγή

Η γλώσσα είναι ένα πολύπλοκο σύστημα που έχει ως πρωταρχικό σκοπό να κάνει δυνατή την επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους. Αυτός ο σκοπός επιτυγχάνεται, γιατί η γλώσσα συμβολίζει και αντιπροσωπεύει αντικείμενα, ιδέες, συναισθήματα, γεγονότα και καταστάσεις. Χρησιμοποιώντας τις λέξεις ως σύμβολα, επιτρέπει την πληροφόρηση για πράγματα και πρόσωπα ανεξαρτήτου χώρου και χρόνου, κάνει δυνατή την ανταλλαγή αφηρημένων σκέψεων και ιδεών και είναι υπεύθυνη για τη μετάδοση γνώσεων από τη μία γενιά στην άλλη¹.

Έτσι η γλώσσα γίνεται η προϋπόθεση κάθε κοινωνικής και πολιτιστικής δραστηριότητας, δεν είναι το "ένδυμα", αλλά το ίδιο το σώμα της σκέψης. Γλώσσα και σκέψη είναι δεμένες με τρόπο αζεχώριστο, μαζί τρέφονται και αναπτύσσονται και δυναμώνουν. Η γλωσσική επάρκεια ή ανεπάρκεια προσδιορίζει αντίστοιχα και στον ίδιο βαθμό την πνευματική². «Οι στίχοι δεν γράφονται με ιδέες, αλλά με λέξεις», απάντησε ο Μαλλαρμέ στο διάσημο ζωγράφο Ντεγκά, όταν του παραπονέθηκε ότι, ενώ το κεφάλι του είναι γεμάτο ιδέες, δεν μπορεί να γράψει ούτε ένα στίχο». Κάθε απώλεια στην περιοχή της γλώσσας είναι μαζί δυσαναπλήρωτη απώλεια στη δημιουργική ικανότητα της σκέψης και κατά συνέπεια βλαπτική στην υπόθεση της παιδείας³.

---

¹Donaldson, Margaret. *Γλώσσα*, Α' Τόμος, Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας (Επιμέλεια: Στέλλα Βοσνιάδου). Εκδ. Gutenberg 1995, σ.17

Μήτσης, Ναπ. *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2004, σ.33-34

² Schaff, A. *Γλώσσα και Σκέψη*. Μετ.Κ.Αλάτση Αθήνα, σ. 147 (Ερευνες ενισχύουν την πεποίθηση ότι υπάρχει ενότητα σκέψης και λόγου. Η έλλειψη γλώσσας και λόγου καταδικάζει το παιδί στο νοητικό επίπεδο του ηλιθίου και η περιορισμένη ανάπτυξη γλώσσας και λόγου περιορίζει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της σκέψης)

Ο Πλάτων αναφέρει στο "Σοφιστή" (263) «Διάνοια και λόγος ταυτόν»

Βυγκότσκι, Σκέψη και γλώσσα. Μετ. Αντζελίνα Ρόδη. Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1988, σ.15-26. «...η σχέση σκέψης και λέξης είναι μία ζωντανή διαδικασία της γέννησης της σκέψης μέσα στη λέξη. Η λέξη που της έχουν αφαιρέσει τη σκέψη, είναι νεκρή λέξη. Όπως λέει ο ποιητής: Άσχημα σα μέλισσες σε άδειο πανέρι μυρίζουν οι νεκρές λέξεις. Αλλά και η σκέψη που δεν ενσαρκώθηκε σε λέξη παραμένει μια σκιά της Στυγός «ήχος και καπνός», όπως λέει ένας άλλος ποιητής. Οι σχέσεις ανάμεσα στη σκέψη και στην λέξη δεν είναι αρχέγονες, δοσμένες μια για πάντα. Δημιουργούνται στην εξέλιξη και εξελίσσονται και οι ίδιες. Η εννοηματομένη λέξη είναι ο μικρόκοσμος της συνείδησης».

³ Μπαμπινιώτης, Γ. Γλωσσολογία και διδασκαλία της γλώσσας. Περιοδική επιστημονική έκδοση της Π.Ε.Φ., Σεμινάριο 5, "Γλώσσα και Εκπαίδευση", Αθήνα 1985, σ.22.

Donaldson, Margaret. *Σκέψη*, Β' Τόμος, Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας (Επιμέλεια:

Η ικανότητα του ατόμου να χειρίζεται με άνεση το γραπτό λόγο δεν ικανοποιεί μόνο πρακτικές ανάγκες επικοινωνίας, φανερώνει παράλληλα και μια σωστά οργανωμένη και δομημένη σκέψη. Ένα άτομο που χειρίζεται σωστά και με πληρότητα το γραπτό λόγο, αναμένεται να είναι και ιδιαίτερα προνομιούχο σε πνευματικά και ψυχικά εφόδια⁴. Έχοντας υπόψη τις παραπάνω θέσεις, αντιλαμβάνεται κανείς τη σπουδαιότητα του γλωσσικού μαθήματος και ταυτόχρονα την ευθύνη όλων των εκπαιδευτικών και ιδιαίτερα αυτών που τη διδάσκουν.

Η διδασκαλία της γλώσσας αποσκοπεί στην καλλιέργεια της δημιουργικής ικανότητας του παιδιού να εκφράζεται, στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της γλώσσας του, στη βελτίωση της ποιότητας της επικοινωνίας του και συγχρόνως στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης του, που είναι άμεση συνάρτηση της γλωσσικής τους καλλιέργειας. Οι μαθητές που διδάχτηκαν τη γλώσσα πρέπει να έχουν αποκτήσει την ικανότητα να αφομοιώνουν επαρκώς όλα τα μορφωτικά αγαθά και τις αξίες που δέχονται από το σχολείο και το ευρύτερο κοινωνικό χώρο και να εξελίσσονται σε ελεύθερες και ολοκληρωμένες προσωπικότητες⁵.

Οι παραπάνω επιστημονικές θεωρήσεις σχετικά με τη φύση και το σκοπό της γλώσσας, τα αποτελέσματα ευρωπαϊκών προγραμμάτων που φέρουν την Ελλάδα στις τελευταίες θέσεις, όσον αφορά στην ικανοποιητική χρήση της γλώσσας, καθώς και οι συχνές διαμαρτυρίες των εκπαιδευτικών, όλων των ειδικοτήτων, για την έλλειψη της γλωσσικής ικανότητας των μαθητών τους και τη δυσκολία τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος, ιδιαίτερα των Επαγγελματικών Λυκείων μάς οδήγησε στη διερεύνηση του προβλήματος. Στόχος μας ήταν μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων να προσδιοριστούν κάποια από τα αίτια του φαινομένου και να διατυπωθούν σχετικές προτάσεις για τη διδασκαλία της γλώσσας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το Σχ. Έτος 2006-2007 σε 170 μαθητές της Α΄ Λυκείου, τεσσάρων Γενικών και τεσσάρων Επαγγελματικών Λυκείων της πόλης των Ιωαννίνων. Οι μαθητές απάντησαν στο σχολείο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας της γλώσσας, σε ερωτήσεις κατανόησης ενός απλού, αφηγηματικού, κατανοητού και σχετικού με τα ενδιαφέροντά τους κειμένου (απόσπασμα από την Αναζήτηση του Νίκου Θέμελη, Η αφήγηση του Βάιου) και παρήγαγαν σύντομο κείμενο, λειτουργώντας σε επικοινωνιακό πλαίσιο, με αφορμή το κείμενο που τους δόθηκε για κατανόηση⁶.

2. Αποτελέσματα έρευνας – Ανάλυση των δεδομένων

Οι μαθητές των Γενικών Λυκείων (σύνολο 83) δεν δυσκολεύτηκαν να

Στέλλα Βοσνιάδου). Εκδ. Gutenberg 1994 (Το παιδί αφομοιώνει όχι μόνο τον κόσμο των υλικών αντικειμένων, αλλά και το περιβάλλον που του παρουσιάζουν οι άλλοι άνθρωποι. Σύμφωνα με τους Σοβιετικούς ψυχολόγους Vygotsky, Luria, Zaporozhets, Elkonin η γλώσσα είναι το κυρίαρχο μέσο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον ενήλικο και το παιδί και το μέσο διαμέσου του οποίου μορφοποιείται η σκέψη του και η συμπεριφορά του).

⁴Cramer, R.L. *Children's Writing and Language Growth*. Carles Merrill Pub.Co. Columbus, 1978.

⁵Οδηγίες για τη Διδασκαλία των Φιλολογικών Μαθημάτων στο Γυμνάσιο, Σχ.Έτος 2003-2004, σ.97.

⁶ Βλ. στο Παράρτημα το κείμενο που δόθηκε για κατανόηση και τις ερωτήσεις στις οποίες έπρεπε να απαντήσουν οι μαθητές

απαντήσουν στις ερωτήσεις κατανόησης. Στην πρώτη ερώτηση, ωστόσο, η οποία απαιτούσε να εντοπίσουν περισσότερες από μία σχετικές αναφορές του κειμένου, το 1/3 των μαθητών δεν έδωσε ολοκληρωμένες απαντήσεις. Στα Επαγγελματικά Λύκεια οι μισοί περίπου μαθητές του δείγματος (σύνολο 86), παρότι εντόπισαν στο κείμενο τις απαντήσεις, δεν μπόρεσαν να τις διατυπώσουν σωστά. Οι υπόλοιποι έδωσαν ελλιπείς απαντήσεις και προχειρογραμμένες.

Στους παρακάτω πίνακες 1, 2, 3, 4, φαίνονται πιο αναλυτικά τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις των μαθητών στις ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου.

Ερώτηση 1^η: Ποια ήταν η επιθυμία του Βάιου για την επαγγελματική του σταδιοδρομία και ποια σχέδια έκανε ο πατέρας του γι' αυτόν;

Πίν. 1

Γενικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 83), δεν απάντησαν 2 μαθητές (2,4%)

Σωστές απαντήσεις	54	67%
Ελλιπείς απαντήσεις	26	32%
Λανθασμένες απαντήσεις	1	1%

Πίν. 2

Επαγγελματικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 86), δεν απάντησε 1 μαθητής (1%)

Σωστές απαντήσεις	42	49%
Ελλιπείς απαντήσεις	36	43%
Λανθασμένες απαντήσεις	7	8%

Ερώτηση 2^η: Ποια στάση τηρούσε η μητέρα του Βάιου γύρω από την επαγγελματική σταδιοδρομία του παιδιού της;

Πίν. 3

Γενικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 83), δεν απάντησαν 2 μαθητές (2,4%)

Σωστές απαντήσεις	65	80%
Ελλιπείς απαντήσεις	15	19%
Λανθασμένες Απαντήσεις	1	1%

Πίν. 4

Επαγγελματικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 86), δεν απάντησαν 3 μαθητές (3,5%)

Σωστές απαντήσεις	45	54%
Ελλιπείς απαντήσεις	32	39%
Λανθασμένες Απαντήσεις	6	7%

Στους μαθητές ζητήθηκε να αναπτύξουν το ακόλουθο θέμα:

«Προσπαθείτε να πείσετε τους γονείς σας για το επάγγελμα που θέλετε να ακολουθήσετε και τους λόγους για τους οποίους το επιλέξατε». Πρόκειται για ένα θέμα πολύ απλό για την ηλικία των μαθητών της Α΄ Λυκείου, σαφές και κατανοητό, στο οποίο οι μαθητές θα μπορούσαν να παράγουν το δικό τους κείμενο βασιζόμενοι, αφενός στο κείμενο που τους δόθηκε για κατανόηση και αφετέρου στα προσωπικά τους συναισθήματα και βιώματα.

Κατά τη διόρθωση του κειμένου αξιολογήθηκαν: ως προς τη δομή-διάρθρωση, τα μέρη της παραγράφου-αλληλουχία και η ταξινόμηση-ορθή κατάταξη των επιχειρημάτων, ως προς τη μορφή – έκφραση, τα εκφραστικά μέσα - λεκτικό - σαφήνεια, η ορθογραφία και η σύνταξη και ως προς το περιεχόμενο, η κατανόηση του θέματος – ενότητα, ο πλούτος των επιχειρημάτων, η πειστικότητα - κριτική σκέψη - τεκμηρίωση.

Στον πίνακα 5 και 6 διακρίνεται η γενική βαθμολογία που συγκέντρωσαν οι μαθητές των Γενικών και Επαγγελματικών Λυκείων, αφού ληφθεί υπόψη ότι η δομή του κάθε κειμένου αξιολογήθηκε με 4 μονάδες, η μορφή με 6 και το περιεχόμενο με 10 μονάδες. Στα δε γραφήματα 1,2,3,4,5,6 παρουσιάζεται η επίδοση των μαθητών για κάθε επιμέρους αξιολόγηση του γραπτού κειμένου και για κάθε τύπο λυκείου.

Πίν. 5

Η βαθμολογία των μαθητών στην παραγωγή κειμένου

Γενικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 83), δεν απάντησε 1 μαθητής

Άριστα (19-20)	10	12, 3%
Πολύ καλά (16-18)	34	41, 4%
Καλά (13-15)	24	29,2%
Σχετικά Καλά (10-12)	11	13, 4%
Κάτω από τη βάση (1-9)	3	3,7%

Πίν. 6

Επαγγελματικά Λύκεια (Σύνολο μαθητών 86), δεν απάντησαν 6 μαθητές

Άριστα (19-20)	-
----------------	---

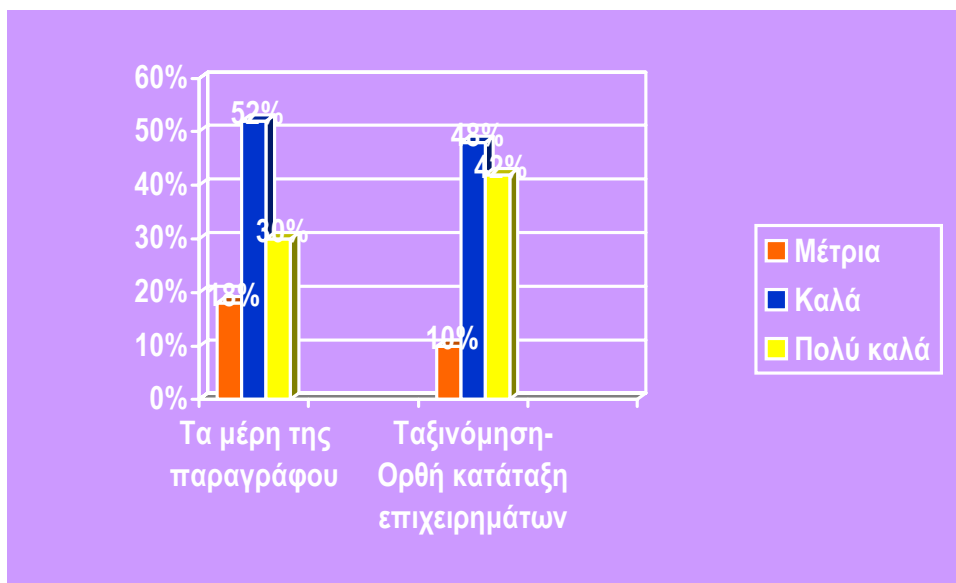
Πολύ καλά (16-18)	5	6, 15%
Καλά (13-15)	25	31, 25%
Σχετικά Καλά (10-12)	22	27, 5%
Κάτω από τη βάση (1-9)	28	35%

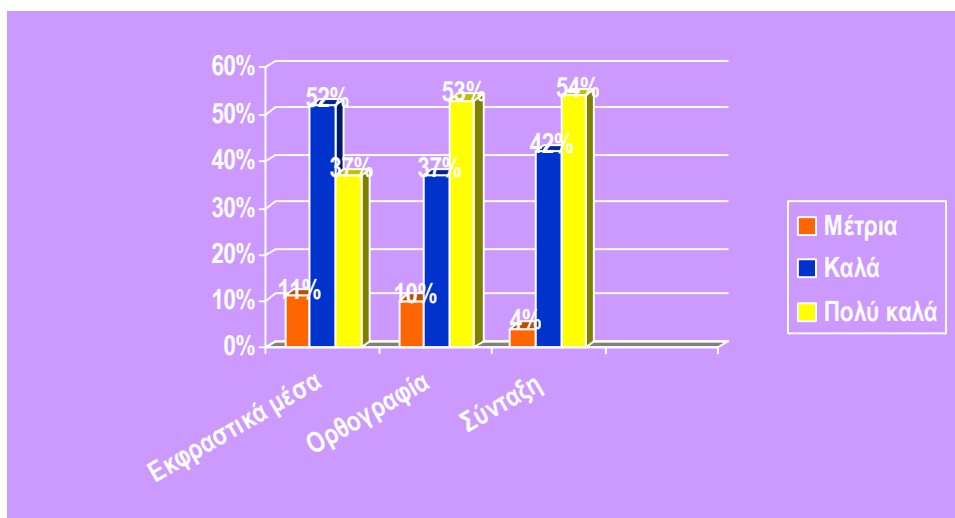
Παρατήρηση: να σημειώσουμε ότι από τους 25 μαθητές του πίνακα 6 που βρίσκονται στην κατηγορία (13-15), οι 15 μαθητές αξιολογήθηκαν με το βαθμό 13.

Επιμέρους αποτελέσματα στην παραγωγή κειμένου:

Γενικά Λύκεια :82 μαθητές

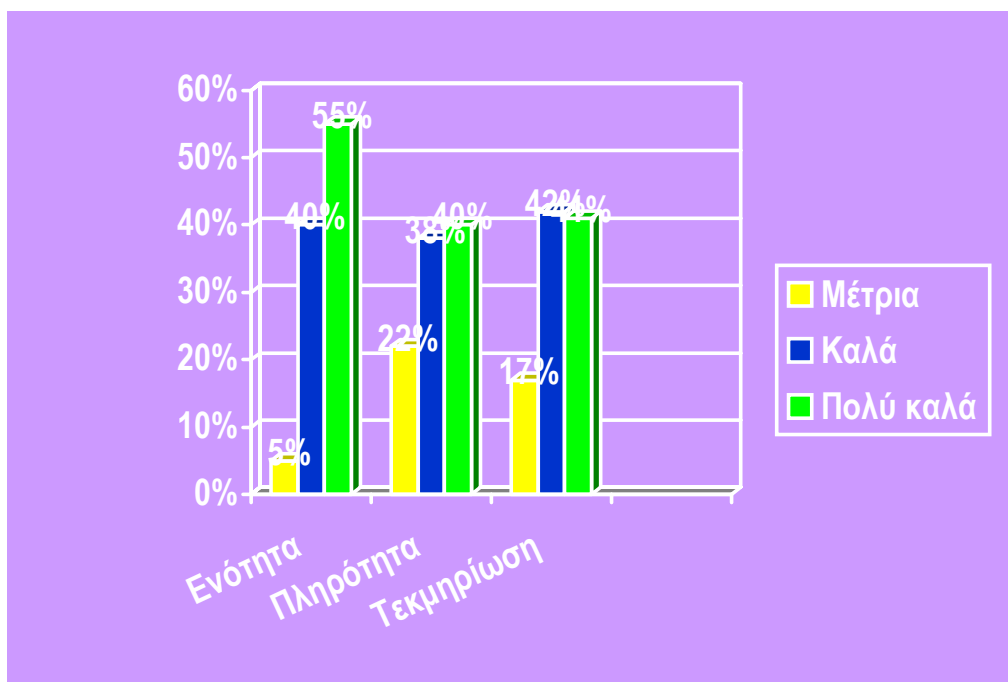
Γράφημα 1 (Ως προς τη δομή - διάρθρωση), δεν έγραψε κείμενο 1 μαθητής

Γράφημα 2 (Ως προς τη μορφή - έκφραση)

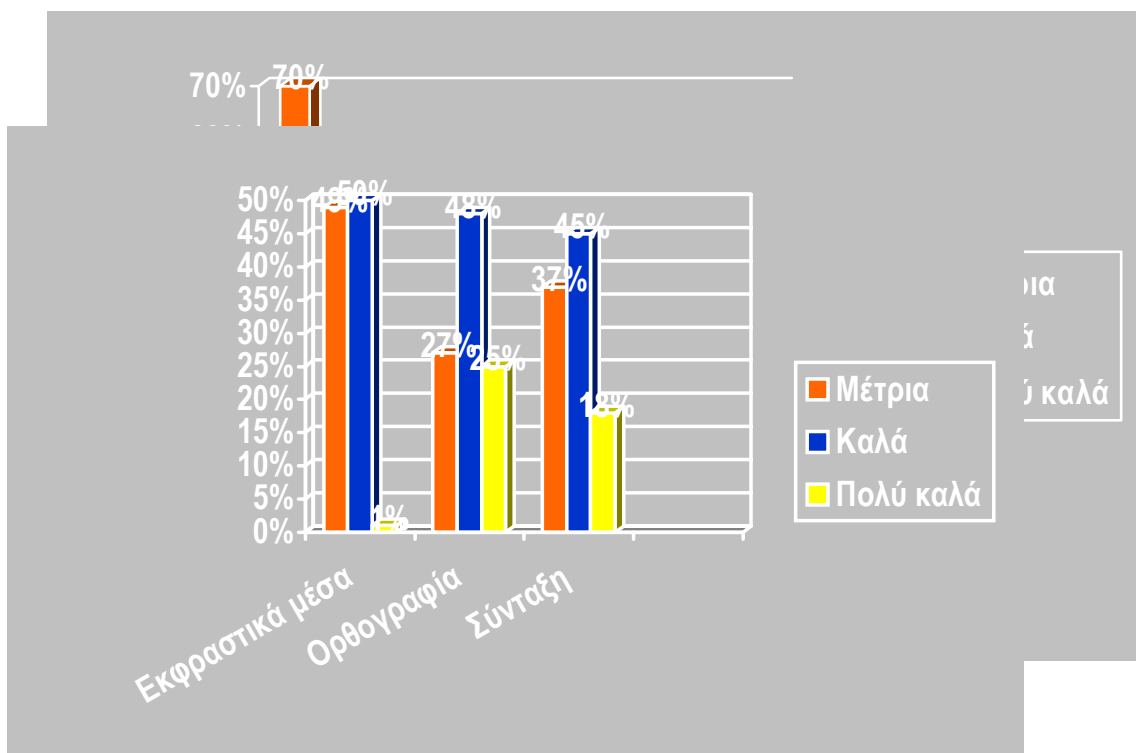
Γράφημα 3 (Ως προς το περιεχόμενο)

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΛΥΚΕΙΑ

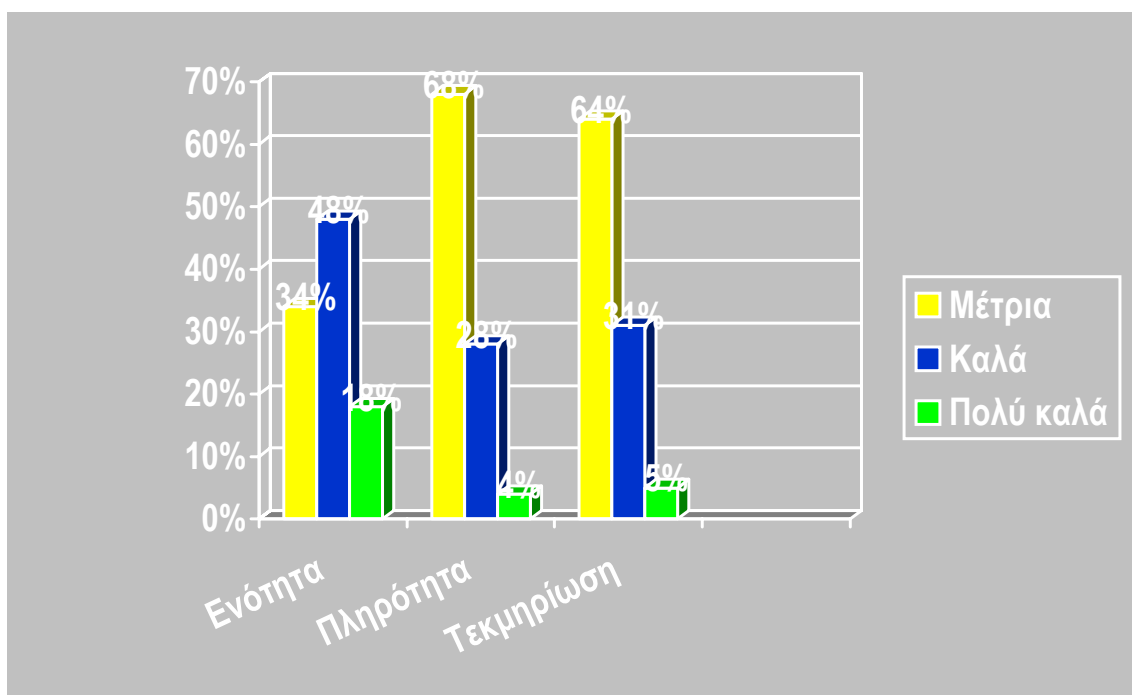
86 μαθητές, Δεν έγραψαν κείμενο 6 μαθητές (7%)

Γράφημα 4 (Ως προς τη δομή - διάρθρωση)

Γράφημα 5 (Ως προς τη μορφή - έκφραση)

Γράφημα 6 (Ως προς το περιεχόμενο)

Στην παραγωγή γραπτού κειμένου, οι μαθητές των Γενικών Λυκείων παρουσίασαν τις παρακάτω αδυναμίες: Οι περισσότεροι μαθητές, παρότι είχαν κατανοήσει το θέμα και είχαν συντάξει το κείμενο στο επικοινωνιακό πλαίσιο που ζητήθηκε, δεν είχαν οργανώσει το λόγο τους σε ολοκληρωμένες παραγράφους με θεματική πρόταση και σχόλια – λεπτομέρειες. Σε άλλους έλειπε η συνοχή, αφού απουσίαζαν τις περισσότερες φορές οι συνδετικές - διαρθρωτικές λέξεις που χρειαζόταν ή επαναλαμβάνονταν οι ίδιες. Σε αρκετά γραπτά δεν υπήρχε εκφραστική ποικιλία, παρά συχνές επαναλήψεις και κοινότυπες εκφράσεις. Συχνό φαινόμενο ο μακροπερίοδος λόγος, καθώς και η αλλαγή προσώπου, πολλές φορές και μέσα στην ίδια περίοδο, γεγονός που δημιουργήσε προβλήματα στη διατύπωση. Οι περισσότεροι μαθητές δεν γνώριζαν τη χρήση του κόμματος και τη σωστή χρήση του τελικού (v). Το 1/3 περίπου των μαθητών έκαναν αδικαιολόγητα ορθογραφικά λάθη, λ.χ. η θέλησει, θέλω τη στήριξεί σας, ιατρική, εκείνη μου είχαν πει, η αστυνομικές σχολές κ.α. Σημειώθηκαν επίσης πολλές αοριστίες, ακυριολεξίες και υπερβολές. Ως προς τα επιχειρήματα πληρότητα παρουσίασε το 40% των μαθητών, ενώ το 60% δεν ανέπτυξε το θέμα με επάρκεια.

Όσον αφορά στο δείγμα από τα Επαγγελματικά Λύκεια, στην πλειονότητά τους οι μαθητές αγνοούσαν την παράγραφο, αφού δεν της έδιναν ούτε τα εξωτερικά της γνωρίσματα και όταν το έκαναν τη συνέχισαν με την περίοδο, γεγονός που τους εμπόδιζε να ταξινομήσουν και να μεταδώσουν σωστά τις ιδέες και τα επιχειρήματά τους. Στη διατύπωση παρατηρήθηκε το φαινόμενο του μακροπεριόδου λόγου, κάποιες φορές η απουσία κάθε μορφής στίξης και περίοδοι με δευτερεύουσες προτάσεις, χωρίς κύρια πρόταση, με αποτέλεσμα να γίνουν πολλά λάθη στο συνταγματικό άξονα. Απουσίαζε η πλούσια έκφραση, υπήρχαν πολλές επαναλήψεις, ακυριολεξίες λ.χ. αντικατάσταση αντί αποκατάσταση, προφυλάξεις αντί επιφυλάξεις, στάσιμη δουλειά αντί σταθερή δουλειά, ασάφειες, πλεονασμοί και πλαταιασμοί. Σε πολλά γραπτά, έλλειπαν οι τόνοι και παρατηρήθηκε έντονα το φαινόμενο της δυσορθογραφίας. Σε γενικές γραμμές ήταν γραπτά χωρίς συνοχή, οι μαθητές δεν είχαν κάτι ουσιαστικό να ανακοινώσουν, έγραψαν κείμενα με πολύ μικρή έκταση, με φτωχό περιεχόμενο, λιγιστά επιχειρήματα, κείμενα που δεν ήταν ολοκληρωμένα με αρχή, μέση και τέλος.

Η συμβολή του γραπτού λόγου, σύμφωνα με έρευνες, είναι πρωταρχικής σημασίας στην ανάπτυξη και εξέλιξη νοητικών ικανοτήτων, όπως της μνήμης, της κρίσης, της φαντασίας, της δημιουργικής και κριτικής σκέψης, της συναισθηματικής ανάπτυξης, αλλά και της κοινωνικής ζωής του ατόμου⁷. Για το λόγο αυτό, η έλλειψη ικανοποιητικής γλωσσικής ικανότητας στους μαθητές του Λυκείου, ιδιαίτερα αυτών που φοιτούν στο Επαγγελματικό Λύκειο, δημιουργεί ανησυχίες για τον τρόπο λειτουργίας της σκέψης και της ανάπτυξης της επιστήμης, αφού η μία λειτουργία προϋποθέτει την άλλη για να είναι αποτελεσματική, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται στη χώρα μας η επαγγελματική εκπαίδευση, αφού την προτιμούν μαθητές με χαμηλή επίδοση⁸.

---

⁷Dehaven. E. P. *Teaching and Learning the Language*. Arts 3rd Ed. Scott, Foresman and Company, Boston 1988.

⁸ Χαραλαμπίδης, Α. κ' Χατζησαββίδης, Σ. *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας. Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Εκδ. Κώδικας, Θεσσαλονίκη, 1997².
(Βασικός στόχος της επιστήμης είναι καταρχήν να περιγράψει και στη συνέχεια να εξηγήσει και να ερμηνεύσει αντικείμενα και φαινόμενα που εμφανίζονται στη φυσική

Υπάρχουν διαφορετικές επιστημονικές ερμηνείες της γλωσσικής ανεπάρκειας των μαθητών. Άλλοι αποδίδουν την έλλειψη στην κοινωνική προέλευση του μαθητή και άλλοι στον τρόπο διαχείρισης της διδακτικής πράξης⁹. Θεωρούμε ότι και οι δύο παραπάνω αιτίες συμβάλλουν ως ένα βαθμό στη γλωσσική ανεπάρκεια του μαθητή. Η κατάλληλη όμως διδακτική προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος, σύμφωνα με έρευνες, μπορεί να εξισορροπεί σε σημαντικό βαθμό το έλλειμμα που δημιουργεί το πολιτιστικό περιβάλλον του παιδιού. Έρευνες έχουν δείξει ότι άτομα που έχουν ικανότητες στο γράψιμο είναι και καλοί αναγνώστες και μελετούν περισσότερο από τους άλλους. Η ανάγνωση που γίνεται από ευχαρίστηση βελτιώνει καλύτερα το γραπτό λόγο από την επιβαλλόμενη, όπως και η μελέτη λογοτεχνικών κειμένων. Από τους περισσότερους δε επιστήμονες υποστηρίζεται ότι γλώσσα μαθαίνεται πιο εύκολα, όταν προσεγγίζεται ολιστικά σε πλαίσια αυθεντικής ομιλίας¹⁰.

ή κοινωνική πραγματικότητα. Μέσω της περιγραφής και της εξήγησης κάθε επιστήμη συγκροτεί το ιδιαίτερο γνωσιακό της πεδίο. Ο ρόλος της γλώσσας στη συγκρότηση του πεδίου είναι καταλυτικός και η ένταξη της επιστημονικής γλώσσας στα κοινωνικά συμφραζόμενα απαιτεί να αποκωδικοποιηθούν ορισμένα βασικά και επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά της σε επίπεδο δομής.. Η επιστήμη και η επιστημονική σύλληψη του κόσμου δεν μπορεί να κατακτηθεί, χωρίς προηγουμένως να κατακτηθεί και η ιδιαίτερη "γλώσσα" που έχει δημιουργηθεί για να την περιγράψει)

⁹Μπασλής, Ι.Ν. Απόψεις της κοινωνικής ψυχολογίας και συνέπειες στη διδασκαλία της γλώσσας. (...Ο μαθητής της εργατικής τάξης καταβάλει πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια για την εκμάθηση της σχολικής γλώσσας σε σύγκριση με το μαθητή μεσοαστικής προέλευσης. Ουσιαστικά έξω από το σχολείο απορρίπτει τη γλώσσα που χρησιμοποιεί μέσα σ' αυτό, αφού αυτό απαιτεί ο κοινωνικός του περίγυρος. Επόμενο είναι να χάνει την εμπιστοσύνη στις γλωσσικές του ικανότητες και να αμφιβάλει αν μπορεί να ανεβεί τα σκαλοπάτια της σχολικής ιεραρχίας. Και αυτή η αμφιβολία θα τον οδηγήσει βαθμιαία πρώτα στη γλωσσική και ύστερα στη γλωσσική αποτυχία.)

Labov, W.,. The logic of non standard English. In Keddie, n. (ed). (1973) *Tinker, Tailor* Penguin, 1969,p. 21-22. (Εξετάζοντας τη γλώσσα των Νέγρων της Ν.Υόρκης με έμφαση υποστηρίζει ότι τα παιδιά των Νέγρων λαμβάνουν σημαντικά γλωσσικά ερεθίσματα, έχουν το ίδιο βασικό λεξιλόγιο με τα παιδιά της ΜΤ, κατέχουν την ίδια ικανότητα να μαθαίνουν έννοιες και να χρησιμοποιούν την ίδια λογική μ' όλους, όσοι μαθαίνουν να μιλούν και να κατανοούν Αγγλικά).

¹⁰Stosky, s. Research on reading in writing relationships. A synthesis and suggested direction. In Jensen, J (Ed), "*Composing and Comprehending*" In national Conference on Research in English/ERIC, Urbana, Illinois 1984, 16.

Elley, W.B.- Barham, I.H. – Lamb, H. – Wyllie, M. "The role of grammar in secondary English curriculum". In *Research in the Teaching of English*, 1976,10: 5 - 21.

Mills. "Children's Literature and Teaching Written Composition", In *Elementary English* 1974, 51:971-973.

Goodman, K. "*What's whole in whole language?*" Heinemann, Portsmouth, NH, 1986.

Fisher, C.J. & Terry, C.A. "*Children's Language and the Language Arts*" 3rd ed.

Allyn and Bacon, Boston 1990. (Πηγή: Αθανασίου Λεωνίδα, οπ.π.)

Ράπη Μαρία, Η διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο και η βιομαθητική προσέγγισή της. *Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου του Φιλολογικού Τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, Μάιος 2003.

3. Προτάσεις – Συμπέρασμα

Το κανονικό παιδί έρχεται στο σχολείο με πολύ καλά διαμορφωμένες ικανότητες σκέψης. Η σκέψη του όμως κατευθύνεται προς τα έξω, προς τον πραγματικό, μεταβαλλόμενο, αποσπασματικό και φορτισμένο με νόημα κόσμο. Αυτό που θα χρειαστεί για να επιτύχει το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι να μάθει να σέβεται αυτή την ανάγκη.

Για τον παραπάνω λόγο, είναι απαραίτητο τα εγχειρίδια της Γλώσσας-Έκφρασης να είναι ένα βοηθητικό βιβλίο στα χέρια του εκπαιδευτικού για την κατάκτηση της γλωσσικής ικανότητας. Τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται με την παραδοσιακή διδακτική αντίληψη, καταργούν κάθε απόπειρα δημιουργικής χρήσης της γλώσσας ή ανανέωσης των συνθηκών διδασκαλίας της. Σήμερα το διδακτικό εγχειρίδιο θεωρείται, ως μία από τις πολυάριθμες πηγές άντλησης γλωσσικού υλικού. Τα σύγχρονα διδακτικά μοντέλα και κυρίως όσα προσανατολίζονται προς τη λεγόμενη επικοινωνιακή άποψη θεωρούν ότι το γλωσσικό υλικό πρέπει να επιλέγεται από το διδάσκοντα σύμφωνα με τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, να είναι αυθεντικό, να έχει χρηστικό χαρακτήρα και να προέρχεται από ποικίλες πηγές που καλύπτουν πλήθος καθημερινών επικοινωνιακών αναγκών.

Η διδασκαλία της γλώσσας δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από τον ψυχικό και τον κοινωνικό χώρο μέσα στον οποίο ζει και μεγαλώνει το παιδί. Πρέπει να βρίσκει ο εκπαιδευτικός πρακτικούς τρόπους ώστε να συνδέεται αυτό που διδάσκει με τον ψυχισμό, τις δυνατότητες και με το σημερινό κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει. Απλούστατα οι ζωντανές και φυσικές λειτουργίες, όπως είναι ο λόγος, απαιτούν ζωντανούς και φυσικούς τρόπους διδασκαλίας¹¹. Σύμφωνα με τη ψυχολογία το παιδί παρουσιάζει επιμέρους έμφυτες γλωσσικές ιδιότητες που απαρτίζουν το μηχανισμό της γλωσσικής ικανότητας. Ανάμεσα σ' αυτές τις ικανότητες είναι και η ικανότητα να αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες και τη σταδιακή πολύπλοκη οργάνωση του γλωσσικού συστήματος κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να οικειοποιείται κάθε φορά μόνο τις πλησιέστερες και επομένως τις απλούστερες για τον εαυτό του γλωσσικές δομές που τις επιλέγει μέσα από το σύνολο των γλωσσικών ερεθισμάτων που δέχεται¹².

Οι μαθητές με τη βιωματική τους συμμετοχή στις δραστηριότητες αφενός δεν παράγουν λόγο στο κενό και αφετέρου μπορούν να κατανοήσουν ότι η εκάστοτε γλωσσική διατύπωση προσδιορίζεται από το πλαίσιο των εξωγλωσσικών συνθηκών στις οποίες χρησιμοποιείται. Αυτός ο τρόπος διδασκαλίας επιτρέπει στους μαθητές να γνωρίσουν τη γλώσσα ενώ λειτουργεί, να την παρατηρήσουν, να σταθμίσουν την αποδοτικότητά της γενικά, να προβληματιστούν στον τρόπο λειτουργίας της και στις δυνατότητές της. Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος νοείται ως συνεχής αναζήτηση, ως μία δημιουργική διαδικασία, η οποία απαιτεί, πρώτα και πάνω από όλα την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Η γλωσσική ικανότητα νοείται όχι ως γνώση, αλλά ως σύνθετη δεξιότητα, δεν μαθαίνεται, αλλά κατακτάται με την άμεση και ενεργό συμμετοχή σε γλωσσική δραστηριότητα. Η κατάκτηση της γλώσσας είναι γλωσσική πράξη, ομιλία και χρήση της γλώσσας και όχι θεωρία για τη γλώσσα¹³.

---

¹¹ Φράγκος, Χρ. όπ.π.

¹² Brown, O.H. *Principles of language learning and teaching*. New Jersey: Prentice Hall, 1987.

¹³ Τομπαΐδης, Δ. Η νέα γλωσσική διδασκαλία. *Νεοελληνική Παιδεία*, 2, 1985, σ. 23-

Για τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού είναι αναγκαία η διαμόρφωση πλούσιων παρωθητικών καταστάσεων, οι οποίες θα του δίνουν κίνητρα να λειτουργεί ως παραγωγός λόγου. Το παιδί μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα, επιλύοντας προβλήματα εξοικείωσης προς το περιβάλλον του. Έτσι και το γραπτό του λόγο πρέπει να τον μάθει ως όργανο διερεύνησης του περιβάλλοντος. Αυτό σημαίνει ότι το γλωσσικό μάθημα πρέπει να αντλήσει υλικό από τα θέματα που απασχολούν την κοινωνία, να εθίσει το μαθητή στην κριτική ανάγνωση αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων, στην εξαγωγή δικών του συμπερασμάτων, στην υποστήριξη των απόψεών του, γραπτά και προφορικά, στην επιδίωξη της σαφήνειας και της ακριβολογίας για την εξυπηρέτηση του σκοπού του διαλόγου και όχι για την επίδειξη πνεύματος ή για την επιδίωξη εντυπώσεων¹⁴. Είναι καιρός να πάψουμε να αντιμετωπίζουμε τη γλώσσα μας με τόση επισιμότητα και να αρχίσουμε να τη βλέπουμε με περισσότερη σοβαρότητα¹⁵.

Κατά τη γλωσσική διδασκαλία είναι ανάγκη να διδάσκονται διαπλεκόμενα τα μορφοσυντακτικά και τα σημασιολογικά φαινόμενα της γλώσσας, όπως διαπλέκονται στον καθημερινό μας λόγο, φωνήματα, μορφήματα, λέξεις ώστε να παράγουν τα γλωσσικά συντάγματα. Τα κατηγορούμενα, οι προσδιορισμοί και γενικά τα γραμματικά και τα συντακτικά φαινόμενα είναι μέσα γλωσσικής παραγωγής, η γλώσσα είναι πράξη – χρήση και όχι μάθηση – ανάμνηση¹⁶.

Η βιωματική προσέγγιση της γλώσσας μπορεί να επιδιώκεται όχι μόνο με τη διδασκαλία της γλώσσας ως ειδικού μαθήματος, αλλά και μέσα από ολόκληρο το σχολικό πρόγραμμα στο οποίο περιλαμβάνονται ειδικά μαθήματα και σχολικές δραστηριότητες¹⁷. Ο καθορισμός της ευέλικτης ζώνης για το δημοτικό σχολείο και η

27.

Αθανασίου Λεωνίδας. *Γλώσσα – Γλωσσική επικοινωνία και διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Ιωάννινα 1996, σ.210 - 214.

Κοντοβούρκη, Στ., Κουτσελίνη Μαίρη. Η συνεργατική μάθηση στο πλαίσιο της επικοινωνιακής προσέγγισης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 38/2000.

Coehlo, E Cooperative Learning, foundation for a communicative curriculum, in Kessler, C.(ed). *Cooperative language learning. A teacher's resource book*. New Jersey: Prentice Hall, 1992, p. 31-50 (Η αυξημένη χρήση της γλώσσας για συγκεκριμένο σκοπό οδηγεί στην ποιοτική αναβάθμιση της γλωσσικής ικανότητας των παιδιών).

Donaldson, Margaret. *Σκέψη*, Β' Τόμος, Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας (Επιμέλεια: Στέλλα Βοσνιάδου). Εκδ. Gutenberg 1994, σ.33-34.

Τομπαΐδης, Δ. Η νέα γλωσσική διδασκαλία. *Νεοελληνική Παιδεία* 2, 1985, σ. 23-27.

¹⁴ Ντάλλας, Π. Προφορικός και γραπτός λόγος . *Σεμινάριο, Π.Ε.Φ. 5*. "Γλώσσα και Εκπαίδευση

¹⁵ Haliday, M.A.K. *Language as social semiotic*. E. Arnold, London, 1979.

¹⁶ Τσολάκης, Χρ. Πορεία προς τη Γλωσσική Διδασκαλία του Γυμνασίου. *Γλώσσα*, 24, 1990.(Η γλώσσα κατά τους μετασχηματισμούς είναι ένας μηχανισμός, ο οποίος, ενώ αποτελείται από ένα πεπερασμένο σύνολο στοιχείων, έχει τη δυνατότητα να παράγει άπειρο πλήθος λεκτικών στοιχείων που είναι αναγκαία για την έκφραση και την επικοινωνία των ανθρώπων, γιατί είναι ενέργεια και δημιουργία).

¹⁷ Δημητριάδου, Κ. Η γλώσσα ως αντικείμενο διδασκαλίας και ως εργαλείο των διαδικασιών μάθησης στην υποχρεωτική εκπαίδευση. *Τα Εκπαιδευτικά* 73-74/2004.

διαθεματική προσέγγιση της γνώσης μπορούν να συμβάλουν τα μέγιστα στην καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας, γιατί τα στοιχεία που προσδιορίζουν τον παραπάνω τρόπο μάθησης είναι η ενιαιοποίηση της γνώσης, η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, η δημιουργικότητα, η βιωματική συμμετοχή στη διαδικασία της μάθησης, η επιλογή θεμάτων από τα προσωπικά ενδιαφέροντα των μαθητών, τη σύγχρονη και επίκαιρη πραγματικότητα, η ανάπτυξη στάσεων και δεξιοτήτων, η ισόρροπη γνωστική, συναισθηματική, ψυχοκινητική, κοινωνική και νοητική ανάπτυξη του ατόμου¹⁸.

Τέλος οι σύγχρονοι-εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης¹⁹, όπως η ποιοτική αξιολόγηση του προφορικού και του γραπτού λόγου από τον εκπαιδευτικό, η αυτοαξιολόγηση και η αυτομόρφωση από τον ίδιο το μαθητή, η αξιολόγηση από τους άλλους τους συμμαθητές κατά την ώρα της από κοινού συνεργασίας μέσα από την ανταλλαγή των απόψεων και οι μεταγνωστικές δραστηριότητες που βοηθούν το μαθητή να γίνει κύριος της σκέψης του, αφού στρέφουν την προσοχή του από την απάντηση στη διαδικασία που οδηγεί στην απάντηση, μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Νίκου Θέμελη, Αναζήτηση
Η αφήγηση του Βάιου (απόσπασμα)

Είχαμε κτήματα κι αμπέλια, βγάζαμε σουσάμι, σύκα και σταφίδα. Είχαμε και δικό μας μύλο και βγάζαμε σουσαμόλαδο. Τα εμπορευόμασταν όλα μόνοι μας, σε κάθε γωνιά της Μαύρης θάλασσας και στη Μεσόγειο μέχρι τη Μασσαλία. Οι σταφίδες μας φθάναν στο Λονδίνο, στο Άμστερνταμ και στην Αμβέρσα. Το σουσαμόλαδο το προτιμούσαν οι Ρώσοι από το λάδι της ελιάς, κι από Χαλέπα μέχρι Ταγγέρη το 'παιρναν κι έφτιαχναν μυρωδικά. Ο πατέρας είχε καμιά τριανταριά, άνδρες γυναίκες, μόνιμα στη δούλεψη του, που φθάνανε Αύγουστο, Σεπτέμβρη, Οκτώβρη και τους διακόσιους. Μαζευόντουσαν τότε απ' όλα τα χωριά για να προλάβουμε ν' ανταποκριθούμε στις ανάγκες σε χέρια που τέλη καλοκαιριού, αρχές φθινοπώρου, έφθαναν στα ύψη. Ο πατέρας μου τα είχε όλα: οικογένεια, σπίτι, περιουσία, προοπτικές. Του έλειπαν μόνο δυο πράγματα: ένας καλός γαμπρός για την αδερφή μου κι ένα πτυχίο για μένα. Με ήθελε έμπορο, με ήθελε μηχανικό, με σπούδαζε χημεία. Η μητέρα μου ήθελε να γίνω καλύτερος απ' τον πατέρα μου, χωρίς ποτέ να εξηγεί τι εννοούσε, αν και μπροστά του πάντοτε συμφωνούσε με τα σχέδια του για μένα. Είχα κλείσει κιόλας τρία χρόνια στη Λειψία, μα τίποτα απ' όλα αυτά δε με συγκινούσε, μήτε οι

¹⁸ Θεοφιλίδης, Χρ. *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Εκδ. Γρηγόρη, 1997, σ.6

¹⁹ CIDREE(Σύνδεσμος Παιδαγωγικών Ινστιτούτων της Ευρώπης), *Διεπιστημονική Διδασκαλία και Μάθηση στο σχολείο της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Εκδ. Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Αθήνα 1999, σ.63-71

επιχειρήσεις του πατέρα μου και διόλου η χημεία. Πιο πολύ έτρεχα και παρακολουθούσα τις παραδόσεις στη Φιλοσοφική Σχολή, αραιά και πού τα δικά μου μαθήματα, και όλες οι παρέες μου ήταν φοιτητές της Νομικής και της Φιλοσοφικής παρά από τη σχολή μου. Είχα βγάλει και μια φωτογραφία με τους δικούς μου συμφοιτητές μέσα στο εργαστήριο, τους την είχα στείλει για απόδειξη πως όλα πάνε καλά, να μην ανησυχούνε και με παρόμοιες πονηριές κράτησα εκείνους μακριά απ' την πραγματικότητα κι εμένα από την γκρίνια.

Ερωτήσεις κατανόησης:

Ερώτηση 1^η: Ποια ήταν η επιθυμία του Βάιου για την επαγγελματική του σταδιοδρομία και ποια σχέδια έκανε ο πατέρας του γι' αυτόν;

Ερώτηση 2^η: Ποια στάση τηρούσε η μητέρα του Βάιου γύρω από την επαγγελματική σταδιοδρομία του παιδιού της;

Παραγωγή Κειμένου

Θέμα: «Προσπαθείτε να πείσετε τους γονείς σας για το επάγγελμα που θέλετε να ακολουθήσετε και τους λόγους για τους οποίους το επιλέξατε».